

az is többet törődik, aki legalább becsapja őket. Ahogy bizonyára becsap bennünket a kormányzat is, midőn az államérdeket elvileg magasabb rendű valamiként prezentálja: a közérdek realizálásának legbiztosabb módja, ha csupán az egyéni érdekek ütközéséből bontakoztatják ki. Így „*az egyének vétkei, rátermett államvezetők ügyes irányításával, a köz javára fordíthatók*”.

A magánvétekkel már megvolnánk.

Papp András

NYELVKOMMANDÓ

Nehezen átvilágítható sötét folt, mint a tejburák alján összegyűlt bogártetek felmáréknyi kupaca.

Csoda lesz, ha sikerülni fog.

Annál is inkább, mivel a történetmondásban semmiféle jártasságom nincs. Nehéz is megfogni, akár egy nedves dinnyemagot. De aztán meg szúr is, mint a zokniba ragadt cigánybúza. Mert a bizalom kérdése mindig bizonytalan. Ezt talán a parasztember tudja a legjobban, vagy ha nem tudja, akkor nagyon jól érzi. A parasztember, aki bíz a bizalmatlanságában. Ha egyáltalán van még ilyen ember; nem bizalmatlan, hanem paraszt. Mára mintha minden megváltozott volna. És egyáltalán nem a parabolaantennás, benzinaggregátoros tanyalakás, hanem a fogalom miatt: őstermelőnek nevezetik az ősfogyasztó világban. De hát mindegy is.

Úgy zsong és susterog a fejemben a sokféle hang, mint távbeszélőoszlopban a rohanó mondatok. Leírom, mintha mondanám, csak úgy, ahogyan tudom. A ceruzát nem kimondottan az őstermelő kezébe faragták. Rettenő kinszenvedés a hegyet a vonal fölött tartani. A kalligráfia meg szaladna összevissza, kifelé a görcsből, melyben tudvalevően az ördög „nevelten ujjá” van. Az én ujjaim rég elszoktak a ceruzától, pedig egykor a tanító dicsérte szépírásomat. A paraszti kéz egyfunkciós, mint a bankokban a pultra kitett láncos toll. Istenem, láncos toll! Tudom, nem azért, mintha elszabadulna és önálló életet élve megírná a hitelekre várakozó szerencsétlenek szívzsomorító történetét. Egyfunkciós, vagyis az ügyfelek kizárólag nevük aláírására használhatják.

Nem tudom, mit várnak tőlem. Nem tudom, mit kellene pontosan elmondanom.

Most úgy érzem, az elején, mintha autóba szállnék; utasként kezdek el egy mondatot, aminek majd csak kilométerekkel arrább lesz vége. Mondom, ahogy történt, ahogyan eszembe jut. Talán így is jó lesz azoknak az ismeretlen és nagy hatalmú embereknek, akik hetek óta félelemben tartanak bennünket. Azzal fenyegetőznek, hogy tönkreteszik az életünket, tönkreverik a jövő évi termésünket, ha a vésszesen közelgő ünnepnapig, azaz virágvasárnapig az itteni kalapos Szép Ernő-mellszobor alá nem teszek le egy történetet, szépet vagy szomorút, mesét vagy bármit, írták a kivágott betűkből álló névtelen levelükben, akármit, ahogy tetszik, csak a máról, csak az életünkről szóljon.

Egy teherautó fordult be aznap az utcánkba, mikor a névtelen levelet reklámújságok közé csúszva megtaláltam a postaládában. A teherautó lassan jött, hogy mindenkinek legyen ideje megnézni, miért dudál egyfolytában. Fát hozott, fűrészelt akácát. A teherautó ablakában könyöklő fiatal férfi kínálta a kuglis tűzifát. Kint pipáztam a kapu mellett, a meggyfa árnyékában, a kis sámlin ülve kérdeztem, mennyi mázsája. A teherautó csöppet sem látszott fiatalnak, sőt mintha csak a zöld festés tartotta volna egyben, erre rögtön megállt. Abban még nincs semmi, ha az ember a másiktól kérdez valamit. S ha már megállt, hát én is felemelkedtem. A fülkéből kiugró fiatal férfi roma volt, de oly derűvel és magabiztossággal az arcán, hogy akár magyarnak is nézhettem volna. Zömök volt, nem valami magas, jó kötésű, arcán, a szemétől nem messze hosszú forradásnyom. Néhány héttel korábban a nászasszonyom vett ugyanilyen körülmények között fát az utcáról. Dicsekedve újságolta, milyen jó üzletet csinált, hiszen a helyébe hozták az olcsó fát. Ami a TŰZÉP-en most még akciósan is drága. Akkor nekem az volt az első kérdésem, hogy lemérette-e, mert messziről jött ember sokfélével mondhat. Olyan sértődött szemmel nézett rám a nászasszony, hogy már bántam a kérdést, amiben leplezetten ugyan, de az is benne volt, hogy a jó üzlet miatti öröm tán meg gondolatlaná tette, s hagyta magát rászedni, önmagával is elhithetni, tényleg jó üzletet csinál, ha megveszi a rakományt. Anélkül, hogy a mondott súlyt ellenőrizné. Hát persze, felelte, ő sem bolond, beült az autóba, és kimentek a vasút melletti TŰZÉP-re. Persze kevesebb volt, de csak alig, néhány mázsa differencia, körülbelül annyi, amennyi a fuvarkölségük lehetett. A hazugságuk lelepleződése után nem is sértődött meg a nászasszony, hanem az alkuban ezt a kis hamisságot, amit a benzinkalkuláció jelentett a fa mázsánkénti áraban, próbálta a maga javára fordítani. De még így is, fuvardíjjal is olcsó volt a fa. Legalábbis a TŰZÉP-en szabott árakhoz képest, melyek természetesen nem foglalják magukba a viteldíjat. Jó üzleti érzékkel, kihasználva a szállítók hazugsága miatti előnyét, próbált lejjebb alkudni az árból a fuvarosok nem kis ámulatára és megdöbbenésére. És hazugság ide vagy oda, az emberek nem akartak engedni, hiszen épp a TŰZÉP-en álltak, látták mindannyian, hogy hatszáznyolcvan a kuglis tűzifa mázsája. Azt azonban nem sejtették, hogy olyan vevőre akadtak a nászasszony személyében, akire azt lehet mondani, hogy a jég hátán is megélne, mert amióta az urától elvált, rákényszerült arra, hogy valami ördögös leleményességgel, amiért minden szomszédja irigykedett, a szegénységét forgassa kellő haszonnal, úgy, hogy mindenre jusson, mindenre maradjon. Végül is azt mondta a fuvarosoknak, hogy se maguknak ne legyen igazuk, se nekem ne legyen igazam. Ami az asszony logikája szerint azt jelentette, hogy hajlandó többet fizetni, de korántsem annyit, amennyit azok először mondtak. A férfiak csak vakarták a fejüket, szerettek volna túladni a fán, délután volt már, s ha tele kocsival mennek vissza Borsodba, az egyértelmű veszteség, viszont az is biztos, hogy ezzel az asszonnal nem tudják kifizettetni a benzint, csak a fát tudják odaadni, olcsón. Odaadták, lepakolták, pontosan az asszony számítottára középútra, amiben ők, erős férfiak elakadtak.

Nyelvkommandó, állt a levél alján a különféle betűkből összeragasztott szó. A nagy kezdő N és az utolsó előtti D betűket a Népszabadságból, míg a K betűt a Nők Lapjából ollózhatták ki. A többit nem tudom, mi csak ezt a két lapot járattuk, ezért volt rögtön ismerős. Előbb azt hittük, hogy a rézsútosan szemben lakó asztalos újabb hülyeségéről van szó. Nem feledve még, hogy a múlt nyáron néhány szomszéd kapujára névtelen levelet tűzött ki, melyben felszólította a lakókat, tartsák rendben az utcafrontot a portájukkal megegyező hosszúságban. Ezáltal próbálta befeketíteni a tésztagyárost, aki

már nem is téstázik, a gépeket is eladta, alighogy ideköltöztek. Ezek az asztalostól két házzal laknak odább, közöttük egy fiatal házaspár. Mikor a téstával befuccsolt a téstás, áttért a vendéglátásra, de előtte még a felső szint nyílászáróit rendbe hozatta az asztalossal, akinek aztán a munka végeztével nem tudott egyébbel fizetni, mint ígérettel, hogy majd akkor, ha jönnek a turisták, már szerződött a németekre, szerződött a lengyelekre. A lengyelek tényleg jöttek, láttam, annyian voltak, mint az oroszok, a pénzből viszont semmi nem lett. Ezt is láttam, mert minden este veszekedés volt belőle a ház előtt, s talán, ha az asztalos nincs tekintettel a téstás izomsorvadására, bizonytal meg is ütötte volna. Mindenesetre a sörösüveg, amit odavágott a termésköböl rakott kerítéshez, nagyot szól. Aztán csönd lett.

Napokig volt csönd, ha most eltekintek a kikapcsolódó lengyelektől, akiknek többnyire nem volt se éjjelük, se nappaluk. Ezután következett a levél, mely oly módon volt fogalmazva, hogy a gyanú a téstásra terelődjek, mintha a vendégek kifogásolnák a padka melletti birkaszart vagy a kaszálatlan füvet, s mintegy ezt a panaszt tolmácsolná névtelenül a téstagyáros. Az asztalos a maga kapujára is kitett mindig egy ilyen levélkét, hogy más szomszédokkal együtt méltatlankodhasson a téstagyáros aljasságán.

Tudvalevő, hogy a növendék birkáimat a szomszédos, üresen álló szülői ház udvarára hajtom minden reggel. S az is tudvalevő, hogy azon a pár méteren, amit a bárányok egyik kaputól a másikig az utcán a karikás ostor felügyelete alatt rohanva tesznek meg, nem potyogtathatnak kedvükre. Tehát az állatok nem rondíthatnak, s nem hinném, hogy bárkit is zavarnak, noha való igaz, ebben az övezetben épp a vendégek miatt tanácsilag korlátozva van a portán tartható állatok száma. Kakast momentán nem is lehetne, mert az hajnalban felkukorékolja a pihenni vágyó vendégeket. Viszont a tyúkudvarból hogyan is hiányozhatna a kakas. Disznókat sem nagyon lehetne. A trágya nyáron valósággal izzik és gőzöl, a büdöse, mint szürke felhő, szinte vihart támaszt az emberi bélrendszerben. Mármint azokéban, akik nincsenek hozzászokva. A disznót szívó fekete bolha meg úgysem ugrik húsz métert, bármilyen jó kis ugrókája van. A patkányokat meg rendszerint rögtön elkapja a Bogár, a fekete pulink.

Már majdnem én is megmondtam a magamét a téstásnak, mikor egyik meleg este, későn már, csitítgatva a sündisznót veszettül ugató Bogárt, meg nem láttam, ki lopakodik a lombos meggyfák árnyékában. Majd a fiatalember, az asztalos mellett lakó is mondta, hogy volt odaát, a műhelyben, valami fosznideszkát gyalultatott, mikor véletlenül, a szerszámokkal zsúfolt asztalon meglátott egy üres papírt. De nem ám olyat, amilyen énelöttem van, hanem olyat, ami fölött egykor volt egy másik, amire írtak. S úgy írtak arra a papírra, oly erős és határozott kézzel, hogy átütött, színtelenül átütött emerre a papírra. A fiatalember ugyanazt a névtelen levelet olvashatta az üres papíron, mint amelyiket én is a kerítésemen, kék betűkkel. Jó is lenne, ha csak úgy az én papíromon is átütne valami szöveg, amit aztán elég lenne kisatírozni, hogy bárki számára világos és olvasható legyen. De sajnos nincs ilyen mélynyomott papírom, ki kell találnom minden mondatot, másolást az ismeretlen fenyegetőim nem fogadnak el tőlem. Ezt félreérthetetlenül értésemre adták, miután volt egy ilyen sikertelen próbálkozásom. Azt írták, ne tréfálkozzam, mert ők sem tréfálkoznak, a kopiráj komoly dolog. Elhiszem azok után, hogy tegnap megint kaptunk egy fenyegető levelet; elhiszem a kopiráját, mert minden megtörténhet ebben a kergekóros világban. Csak azt tudnám, mit várnak tőlem. Hogy mit kellene pontosan elmondanom, nem tudom. Mindenesetre tovább nem halogathatom a dolgot, közel az ünnep is, meg ma reggelre, ezt nem is mondtam az asszonynak, valaki letörte az udvaron álló John Deere egyik szarvát.

Üres papír, micsoda idea!, ha letenném a szoborhoz, tökéletességében lenne teljes. De nem húzok ujjat a fölöttem álló hatalmakkal.

Mindenesetre nekem, hogy szavam ne feledjem, az asztalos becsülete már régóta úgy terjed, mint a disznóbőr a tűzön. Mert a becsület a keresőt kerüli, a kerülőt keresi. Bizalmatlanságunk igazolja mások csalását. Viszont az én favásárlási históriámban éppen fordítva történik minden, mintha csak az életemet élném visszafelé, és csavaros gyermekésszel szántszándékkal keverném össze a mesebeli valót a való meseszerűségével. Nem mintha a gonoszból szeretnék jóságos tündért csinálni, hanem literatúrai értelemben magamból hőst. Valójában azonban szépítés nélkül csak áldozatot, nem a mások jókedvére, inkább a magam szomorúságára. Persze egyáltalán nem készakarva, csak félig tudatosan, félig ösztönösen: nem egyből törve be, hanem csak lassan puhítva újra fejem lágyát. Magam sem értem, hogyan történhetett. Pedig mondtam, hogy le kellene mérteni a fát. Tegnap esett az eső, volt a válasz. A mérleg csalni fog. A nedves fa nehezebb a bizalomnál.

A guta aztán, miután behordtam talicskával a kamrába mindet, majdnem megütött. A szélhámosság, a csalás nyilvánvaló volt, talán már elsőre is. Ezért érthetetlen, hogy a végkifejletig vártam. A végkifejletig, aminek azóta sincs vége, nincs befejezése. A nyomozó azt mondta a kapitányságon, nem sok remény van arra, hogy megtalálják a tetteseket. Rokonszenves fiatalember volt rövidre nyírt hajjal. S egyáltalán nem érezte, hogy milyen jelentéktelen az én ügyem, együtt gondoltuk végig, mit lehetne tenni. Ha megteszem a feljelentést, mondta, akkor ők el fognak járni, megindítják a nyomozást. De ha szerencsés esetben megtalálnák is a csalókat, nehezen lehetne bizonyítani a csalás tényét, hiszen számlát sem adtak, egyébként ez az egyedüli, amiért jogosan meg lehetne fogni őket, de ez meg nem a rendőrség hatásköre, és azt is mondhatnák, hogy ők bizony negyven mázsát pakoltak le, s hogy utána én mit csináltam a fával, azt ők nem tudhatják. Bizonyítani semmit nem lehet. De ha lehetne is, az okozott kár megtérítéséhez a csalók elmarasztalását követően bírósági határozat szükséges. Évekig eltarthatna, és sokkal többre kerülne, mint negyven mázsá fa.

A kicsiny rendőrségi szobában egyszerre csönd lett. A gép előtt ülő hölgy, aki először meghallgatta az esetet, majd szólt a nyomozónak, egyébként is csöndben várakozott. A civil ruhás fiatalember, oldalán szolgálati fegyverével, hely hiányában fél seggel az előttem lévő íróasztalon ült, s mindannyian tudtuk, már nem is annyira a pénzről van szó, kárról és kártérítésről, semmint a tehetetlenségünkről, arról a vákuumról, ami-ben a csalók lélegzethez juthatnak. Ő mégis biztatott, írjam alá a kész feljelentést. Ugyanakkor, túl a reménytelenségen és kilátástalanságon, volt még egy józan érv, ami eredeti szándékomtól, hogy a bűnösöket felelősségre vonják, végképp eltérített. Ez pedig a fenyegetettség kérdése volt. Létező dolog, ismerte el a nyomozó, többet nem is mondott, nehogy befolyásolja döntésemet, rám bízva, hogy a dologból hivatalos ügyet csinálok-e vagy csak lelkiismereti problémát, hogy kárvallottként a veszteség miatti bánkódásom alulmúlja-e félelmemet; mert bizony bármikor bezúzhatják kővel az ablakomat, benzines palackot vághatnak a traktoromhoz, vagy egyszerűen csak közrefognak valahol, s néhány pofonnal próbálnak jobb belátásra téríteni. Vagyis igazságérzetemnek kellett megküzdnie gyávaasággal, első felindulásomnak a körültkintő óvatossággal. Veszélyekre gondoltam, melyek csak még nagyobb veszteségeket okozhatnak. Egy második, nem anyagi természetű vereséget éreztem előre. Egyszerre vallottam kárt és sülttem föl két idegen ember előtt. Tudtam, hogy annyi év tapasztalata után, a sok-sok hazugságcsapda után, melyeket a kommunista időkben, ha nem is egé-

szen őszintén, de mindig szerencsésen kikerültem, anélkül, hogy abból hasznom vagy károm származhatott volna, most kell megfizetnem, öregemberként és úgymond zsebből az újvilági belépőt, ha még élni akarok, ha még kedves az életem, új hazugságok között, ám kevésbé biztonságosan, ahol, hogyan is mondjam csak, nem babra megy a játék. Persze hogy mondjam csak tovább, ha már idáig jutottam, cinikus bölcelettel, a babot sem a levéért főzik. Akkor meg talán mégiscsak *babozunk*. Ha már főzzük, meg is esszük. A bab, nincs ember, ki ne tudná, szörnyű nagy veszekedést tud csinálni az ember gyomrában. A bab.

Minden túlzás, csak az a szerény valóság lepezve legyen, ami a hétköznapi. *S teljes* hétköznapot élni talán csak az őstermelők tudnak, ezért is mondom lepezetlenül igazságaimat, hogy könnyen érthető és emészthető legyen, mint a kenyérré ragasztott bélyegszerű címke. Nem az örök, csak az aznapi.

Ahhoz, hogy mások csalását bizalmatlanságunkkal igazoljuk, érdekes módon bizalom kell. Csak a bizók csalathatnak meg. Nagy megsemmisülésemben, ott a kapitányságon, ebből a kijátszott bizalomból próbáltam erkölcsi értelemben fölemelkedni, valahogy a hétköznapi valóság fölé, de nem a megigazulásra vágyva, csak arra, hogy mint hiszékenyt ne nevéssenek ki. Nem is nevettek, sem a nyomozó, sem a gép előtt ülő hölgy. Mintha abban a szép és komor épületben mindenki tudná, egyetlen áldozatot sem lehet büntetlenül kinevetni. De ha éreztem is valami kevéske méltóságot, tudván tudva, ezek az emberek hisznek nekem, nem kételkednek szavaimban, sérelmemet úgy fogadják el, hogy a másik fél álláspontját nem is ismerik az üggyel kapcsolatban, rögtön semmivé foszlott, ha arra gondoltam, hogy mindjárt visszavonom a valójában még meg sem tett, alá sem írt feljelentést, ha gyáván meghátrálok, mikor ők is tudják, igazam van. A nyomozó segíteni próbált, finom, kedves ember, titoktartást ajánlott, hogy a gyanúsítottak előtt, ha kézre kerülnek, nem fedik föl kilétemet. De ez nem volt valami jó ötlet, hiszen az ügyből, a helyszínből mindent ki lehet találni. Nem is erőltette aztán. Máskor, bátyám, ne vegyen az utcáról fát, mondta végül, útravalóul.

Nem tudom, hogyan jöttem ki abból a szép rácsos épületből, oly sötét borult rám hirtelen, amelyet csak az üst oldalán lehet látni. És nem könnyebbültem meg, amint kiléptem a kapun. A falak hűvöse után csak még jobban elbágyasztott a nyári forróság. A nap úgy sütött, hogy majd' elcsöppent. Elöttem út, utánam kút. Mégis, csaknem két marékkal kerestem az utat, hogy hazataláljak, némi kényszer vagy szükségyszerű kerülők után. Órákkal később, mikor megérkeztem, az asszony még csak annyit sem mondott, hogy fapapucs. Pedig látta, hogy nincs mire támaszkodnom, ezt hirtelen, mintegy varázsütésre észleltem magam is, hogy a kerékpár biz valahol elmaradt mellőlem. Részeg disznó, mondta aztán, miután mindent kihánytam az ólnál. Még a Bogár is hátrább húzódott, nem volt az ilyesféle jelenetekhez hozzászokva. Talán azért volt oly csendes az asszony, mert tudta, én sem vagyok hozzászokva. Nincs ezen mit szégyellenem. A gyomrom úgy kavargott, mintha a moslékkeverővel forgatták volna. Azt hittem, nem élem túl, mint a disznó a késnyavalyát.

Ne is próbáljak meg elmenni a rendőrségre, volt olvasható a levélben, amiről már majdnem megfeledeztem. De ott várt a konyhaszekrényen, a hímzett terítővel letakart mérleg tálcájában pihent, a tüdőszűrő-értesítő meg a választási ajánlószervény mellett. Nekem eszembe sem jutott a kapitányságon, hogy szóba hozzam ezt az értelmetlen levelet, amelyben arra figyelmeztettek, hogy a dolog úgyis a tudomásukra jutna, mert hiszen mindenütt vannak széplelkű, verset írogató emberek. Nem vettem komolyan, összetéptem.

Úgy éreztem, kijózanodtam.

Az éjszaka azzal telt, hogy lefekvéshez készülődtem; valahogy nem tudtam befejezni a napot. Egyik pipát tömtem a másik után, míg nem a juhtökczacskóm hajnal felé ki nem ürült. Ahhoz meg már nem volt kedvem, hogy a padlásra menjek a vágott dohánylevelekért. Kivertem a hamut, aztán lefeküdtem. Tudtam, nem aludhatok sokáig, föl kell majd tenni a vizet, a darálót is le kell járatni, az állatok gyomrában soha nincs ünnepnap. Mintha csak egy percet aludtam volna, úgy ébredtem, magamtól. Világos volt már, a nap az ablakban világított. Lassan az asszony is ébredezett.

Te, mit csináltál te tegnap, kérdezte, mikor kinyitotta a szemét minden álmoság nélkül. Egyből magánál volt, vádló tekintettel.

Egy kis bizalmat, feleltem hirtelen, magam is meglepődve válaszom tömörségén, furcsaságán. Nem mertem a szemébe nézni, inkább gyorsan kimentem összeszedni a tojásokat.

Nem mondom, mert mindenki tudja, hogy volt egy időszak, mikor mindenki általános fenyegetettségben élt. Még az is, aki fenyegető volt. Gyanú volt minden bizalom. S aki minderről semmit nem tud, mint az elsős kis unokám, valamit mégiscsak érezhet az elmúlt korok sötétjéből, mert egyszer, mikor az áruházba mentem vele, nem akart bejönni, mondván, itt vették neki a cipőt, azt a cipőt, amit éppen a lábán viselt, s ki-mondhatatlanul félt attól, hogy meggyanúsítják, most lopta el a cipőt, nem gondolva a gumitalp kopottságára, a cipő viseltségére, a körülményes cipőcserére, amit biztosan nem lehetne titokban elvégezni, az eladó figyelmét valahogyan kijátszani. Az iránt volt benne gyanú, hogy gyanús lesz, a kisiskolás, egy régen vásárolt cipő miatt. Tulajdonképpen az önmaga ellen irányuló gyanúban volt benne általánosan az emberek alapvető bizalmatlansága. Pedig sohasem lopott, és tőle sem loptak sohasem.

Közvetlenül, úgymond testközelből egyetlenegyszer éreztem a fenyegetettség gyomorrángató férgzeit a fenekemben. Hogy majdnem összecsináltam magam. De nem is csoda, egy revolvért csattogtattak a fülem mellett. A téészesítés idején volt. Már csak ketten nem írták alá a belépési nyilatkozatot, az egyik a nászuram volt, a másik meg én. Pedig nem beszéltünk össze a Jánossal, a Kotha Jánossal. Magas, derék ember volt, egyenes tartású, nyakas nyakú, nem boldogultak vele sehogyan sem, de velem sem. Iskolaszéki számláló volt a János, a pap közeli embere, aki úgy tudott énekelni a templomban, oly csodálatos hangon, hogy az oltáron kétfelől álló gyertyák lángja is remegett, de az olyan volt, mintha nem kioltani, hanem éppen ellenkezőleg, bátorítani szeretné a szinte fuldokló fényt a fájdalmas feszület felett.

Nem írtunk alá. A fiam, aki ifjú kommunistaként a környező falvakba járt agitálni, figyelmeztetett, vigyázzak, mert nem lesz jó vége, ezek mindenre képesek. Bedugnak egy pisztolyt az összerakott paplan meg párna közé, majd egy perc múlva megtalálják, és akkor már visznek is. Ha nem adom, akkor is elveszik a földet; ez egy új világ, mondta, nem érti, apám, minden új világért fizetni kell. A Jánoshoz nem nyúltak, igaz, neki csak három holdja volt, huszonnégy aranykoronás. Nekem meg tizenöt hold. Aztán egyszer csak felhívtak a tanácsházára. Odaállítottak arccal a meleg cserépkályhának. A fényes csempében láttam, ki áll mögöttem. Hiába csattogtatták a revolvért, nem írtam alá. Aztán tényleg elvették a földet, a Jánosét is, csak a lovakat hagyták meg a fogattal.

Bizalmas fenyegetettség.

Miért épp engemet? Honnan tudhatták, hogy összetéptem a levelüket? Mert másnap már jött a következő. Azt írták benne, hogy sajnálattal vették tudomásul, széttep-

tem a levelet anélkül, hogy a dolgot komolyan gondolnám. A levélben volt egy számítás is, talán azért mellékeltek, hátha jobban méltányolom a számok igazságát a szavak igazságánál. Kimutatás volt arról, hogy a nemzetgazdaságnak egy év alatt mennyi hasznot hajt a magyar nyelv. Csak azt mulasztották el közölni, hogy a többmilliárdos összeg nettóban vagy bruttóban értendő-e. Figyelmeztettek, a magyar nyelv környezetalkotó elem, amit nem szabad egyszerűen a piaci viszonyokra bízni. Ezzel egyetértek, bár nem nagyon értem a nyelv és gazdaság összefüggéseit. Persze azt magam sem szeretném, ha pénzért árulnák a szavakat, ha fizetnem kellene azért, hogy valakinek jó napot kívánhassak. Aztán megismételték az első levélben is megfogalmazott fenyegetést, nem lesz termés, ha nem termelek.

Megint az asztalra gondoltam. Hogy este látta az utcáról, amint megsemmisítem a betűkből ragasztott levelet. Volt olyan szó, amit a nyelvkommandósok egyben vágtak ki egy mondatból, s úgy ragasztották a papírra. De találkozhattam *egész* mondattal is, amit nyilván valamelyik cikkből vágtak ki. Szépen összerabolták a betűket, a szavakat, a mondatokat, hogy fenyegethessenek. Arról nincs tudomásom, hogy az utcában mások is kaptak volna hasonló tartalmú levelet, de nincs kizárva. Az asszonyt, aki gyakran és hosszasan pletykál a szomszédokkal, azzal bíztam meg, hogy puhatolózzon óvatosan. De nem tudott meg semmit, mintha összeesküdtek volna, s titkolnák az embert próbáló feladatot. Persze nem csodálkozom, amint azon sem, hogy a borkommandó, a húskommandó és az áramkommandó után megkezdte áldásos működését a nyelvkommandó, vélhetően a fogyasztók érdekében. Mégse ez a legújabb kommandó, mint hírlik, az Állami Pénz- és Tőkepiaci Felügyelet plakátkommandót szervezett annak érdekében, hogy egy kötvényt kibocsátó cég az elmarasztalás után a hirdetményein feltünteti-e „a tőkepiacon szokásos átlagos mértéket meghaladó kockázat”-szerű mondatot.

Én, aki hiszek az elrendelésben, fatalistaként, sokszor csodálkoztam el azon, hogy épp engem talált meg ez a levél. Az őstermelőt, aki csak a földhöz ért. Ahhoz, amiről itt nem is kell beszélnem. A földről. Helyette a földi életemről. Érzem a különbséget. Mert ha csak az előbbiről kellene, nem is lehetne egyszerűen és pontosan. A földről csak számokban érdemes beszélni. Két könyvem volt életemben; az egyik engem vezetett, a másikat én vezettem, a *Számadó könyvet*. Mindent kiszámoltam, mindent összeadtam. Soha nem kellett kivonnom, csak összeadnom. És egy szó nem sok, de annyit sem kellett a számok után akasztanom, hogy valamit érthetővé tegyek. Gyarapodás volt minden oldal. Vezettem, ahogy nekem termett a föld; végtelen számoszlopok nőnek vagy ereszkednek, mintha az égből a földre, felülről lefelé. S mintha csak tetejük volna, mélységük, elérhető, befejezhető mélységük soha. Ami a lap alján összeg, s látszólag végleges, az a következő oldalon, a könyvelésben mint áthozatal jelenik meg. Visszafelé épül, mintha a Jóisten akarná így, hogy ami kezdetben magas volt, szentséges és tökéletes, az később alantas, egyre jobban süllyedő, föld alá süllyedő legyen.

A számok igazságát pedig nehéz átírni betűkre, mert látszatra több lesz a kevesebb. Nem tudom, az írók hogyan csinálják. Bár vannak olyanok, úgy hallottam a tévében vagy a rádióban, akik, ha az emberek hangján szeretnének beszélni, megpróbálják utánozni az őstermelők hangját. Ami az ő felfogásukban nem több, mint archaizmus, rongálás és roncsolás. Erre azért is figyeltem föl, mert ekkor már biztos voltam abban, hogy valamit jómagam is írni fogok. Ha nem kimondottan írói értelemben is. Ha úgy írnék, ahogyan az őstermelők általában beszélnek, keveset mondanék kevés szóval. De ma már úgy nem lehet. Azt akár valóban el is lehet *rontani*. S úgy közölni, mintha magnófelvételtől szólna. Nekem, tudom, a lehető legérthetőbb nyelven kell beszél-

nem, *ferdítés* nélkül. Nehézséget, legalábbis akkora nehézséget, mint az egyébként várható volna, egyáltalán nem okoz; nem kell erőszakot tennem a természetes megszólalásomon ahhoz, hogy amit mondok, természetesen hangozzék. Az őstermelő nyelve az időtlen emlékezés nyelve; egyszerre több is, kevesebb is, mint általában a nyelv, a szókincsbeli gazdagság és az érzékeny variabilitás együttvéve. Az őstermelők csak igen ritkán szólalnak meg, s talán azért kényszerítenek arra, hogy én most megtegyem. Hogy mit várnak tőlem, pontosan nem tudom. Mindenesetre az a távbeszélőoszlop, melyet korábban említettem, immár egyféleképpen szól. Ez viszonylag megkönnyíti a dolgomat, s elhiszem, a tisztán hangzó hangok miatt elhiszem, hogy nem másról, hanem éppen erről kell beszélnem.

S noha én képek által kaptam minden tanítást, azaz a szavak, a képeket megelőző szavak által, amelyek aztán képeket formáltak előttem, hogy megkönnyítsék a tanítás befogadását és megértését, anélkül, hogy ítéletet mondanának a tények valósága fellett, nekem most, a tanítás logikájából következően valami *nem valóságos*ról kellene képet adnom. És ez lenne ugye a nyelvkommandó, merthogy ez is *megettörtént* velem, így hát nyugodtan írhatok róluk, nekik.

A fenyegető bizalmasság.

Őstermelőként érzem, miről van szó, de ha konkrétan erről az érzésről kellene szólnom, hogy képekben megjelenítsem a fizikailag csak csodák által létezőt, azt hiszem, elveszteném a mértéket, az ősit. Úgy tűnik, a probléma inkább elméleti jellegű, semmint gyakorlati. Mértéket mindazonáltal aligha tarthatok: gyakorlatias apróságot kell előhoznom, amivel egyszerre érzékeltethetem a *nem valóságos*at, ám a mégiscsak létező *gondot*. Tehát írás közben úgymond nem voltak grammatikai aggályaim, mert csak azt adhattam vissza, amim van, előfeltevések és számíthatások nélkül, nem törődve bírálóim esetleges elmarasztaló vagy méltányoló ítéletével. Egy helyütt azért mégis megakadtam: mikor Istent akartam *elválasztani*. Mintha eget a földtől, úgy éreztem. Éreztem, ha szótagolom, valami igazságtalanságot követek el, helyrehozhatatlan aránytalanságot, billenést. Nyilvánvaló, hogy az Istent, az öt betűből álló szót helyesen nem lehet három egyenlő részre osztani. Nem is sikerült. Nem számtani igazság, nem úgy, mint a föld, az Isten földje. Bizonyára ezért sem. Ám mégis, nyelvhelyességtől és minden kudarcomtól függetlenül, a szó bárhol elválasztható, úgy is, akkor is *egyben* marad; kicsinységében is hosszan és hatalmasan és magasságosan. Mintha a tények valósága fölött lebegne megállapításom, ami, érzem, csak afféle irodalmias igazság lehet: nyoma a papíron a sorvezetés ellenére is olyan, akár tőkén a fejszecsapás nyoma: egymást sűrűn keresztező vonalak. Afféle kis kellemetlenség a szájban, mintha kimonadásakor hajszálat éreznék a nyelvünkön.

Mert hát végül is mi a történet? A megtörténtek elmondása? Vagy éppen ellenkezőleg, a meg nem történtek elmondása? Ami jelentheti-e azt, hogy a megtörténtek elhallgatása?

Sokáig dolgoztam emberek között. Tudom, még ha nem is mesterségem, hogyan lehet történetet többféleképpen elmondani.

Az első sorokat még a tenyerembe jegyeztem föl. A burát, a bogarakat. A tenyerem alkalmi papírként szolgált; mintha az abban rejlő vonalakat írtam volna át. Vagyis valamiképpen magamat, át egy sorsot, ami, ha úgy tetszik, mindig is a kezemben volt, megragadhatatlanul.

Amikor este beszálltam abba a képzeletbeli autóba, amelyik elindult velem, amint megszólaltam, hirtelen fények és fák rohantak el mellettem. A megkezdett mondat

több kilométer hosszú, s talán még akkor sem lesz vége, mikor az út végére érünk. A mondat még tart, talán még néhány lépés és vége lesz. Az indulás izgalma rég mögöttem. Volt abban valami izgalmas, hogy talán el sem mondható, hogy csak néhány méter lesz, aztán, aztán kifulladás és abbamarad. Az eleje még szép volt, vonzó és ismeretlen, amit föl kell fedezni, meg kell érteni, magunkévá kell tenni, de aztán a következő falu is olyan volt és ugyanúgy rohant el az autó mellett, mint ahogyan az előző. És ezután már minden ismerős volt, mintha az ismeretlen vidékeken is otthon lettem volna. S egyszer mintha már beszéltem volna mindenről, persze lehet, nem ilyen hosszán, nem kilométerenként ejtve vesszőimet, amikor magányos utasként csak saját gondolataimat kísérhetem.

De itt megállok. Hogy végre összeszedjem a tojásokat. A Bogár miatt is, nehogy rákapjon. A félig telt szakajtókosárral a kezemben álltam meg a fáskamra előtt. Nehézebb-e a pénzen vásárolt bizalom, mint negyven mázsa fa? Nem tudom. Most már csak abban bízhatom, hogy enyhe telünk lesz, hogy kihúzzuk ennyivel is. Gyávagyanú. Óstermelői szorongás, az állandó, a kedvező időjárás miatt. És ilyenkor, szorongásosan mindig az örökké változóra kell gondolnom, hogy hinni tudjak az örök változatlanban. Összeszedtem mindet, a tízforintos tojásokat. Most nem tudja az asszony többért eladni, de ezt a tyúkok szerencsére nem tudják.

S miközben mindent rendbe tettem az udvaron, ugyanúgy, mint tegnap, tegnapelőtt, egy hónapja, egy éve, száz éve, ezer éve, mint ménkü vágott belém a kerékpár. Az este a nagy útkeresésben árvaságra juttatott kerékpár, vagyis a gép, ahogyan Kotha János mondta volt. Szaladtam utána. Úgy szaladtam utána, hogy nem gondoltam semmire, csak a kerékpárra, hogy talán ott maradt a Bástya előtt görbe nyílvevesszőként. Úgy szaladtam, hogy az asszonynak sem szóltam, hová is szaladok, szaladás közben véve észre, hogy a moslékkeverővel szaladok. A darától még szemölcsös volt a bot, friss, hogy úgy mondjam, kívánatosan. Egy közterületi rózsaaágys mellett szaladtam épp, hát odaszúrtam, be a rózsabokor közé a karófát, hogy visszafelé jövet megtaláljam. Aztán megint szaladtam, szaladtam tovább, már szúrt az oldalam is, de feszt a kerékpár járt az eszemben, hogy biztos nincs ott, biztos elvitték, árvaságát szánva. Kivoltam, mint a ló, lihegtem, mint a kutya, izzadtam, mintha a pokolban főnék, saját levemben. És a sok öreg ördög mind rajtam röhögött. De csak szaladok tovább, de ki nem futhatok az üstből, bármennyire tájékozók is. Szaladtam és szaladtam, szinte lábak nélkül szaladtam már, amikor oda értem, ahol sejtésem szerint a kerékpárt hagytam. Úgy benne voltam a szaladásban, hogy alig bírtam megállni. Lila karikák szálltak a szemem előtt, de végre megérkeztem, végre ott voltam a Bástya előtt. Csak a kerékpár nem volt ott, csak a félelmem várt ott rám mint bizonyosság, hogy tényleg elvitték a kerékpáromat.

Talán össze is estem. Talán úgy pofoztak föl. Nem tudom. Néhány perc kimaradt az életemből, úgy megsemmisültem.

Pedig ott volt. Illetőleg nem egészen ott, hanem pár méterrel arrább, majdnem a Profi diszkontnál, odáig ment, azért nem láttam. Alig hittem a szememnek. Pedig le sem volt zárva az egészen új, pár hetes kerékpár. Olyan volt, mintha csak kölcsönvette volna valaki, mert éreztem, hogy használták. A kormány kissé el volt ferdülve. Más egyéb baja nem volt. A nagy örömtől, hogy mégse vezett el, elfelejtettem felülni rá, úgy toltam végig a járdán megkönnyebbült szívvel. Hát egyszer csak, Uram, teremtöm, kit látok magam előtt menni? Alig hittem a szememnek. A lábamból meg az a maradék erő is elszállt, úgyhogy rögtön meg kellett állnom.

De aztán nyomban indultam is, nehogy elmaradjak attól a sovány, fekete hajú, harminc év körüli férfitől, aki emlékezetem szerint tegnap csöndes társa volt az üzletet bonyolító romának, ő volt a sofőr. De néhány lépés után már egyáltalán nem voltam biztos benne. Annyi embert és arcot láttam életemben, hogy igazán nem meglepő, ha az utcán valakit ismerősnek vélek. Nem, biztosan nem ő az. De azért követtem, kissé lemaradva tőle. Leginkább a bal könyökén lévő kötés emlékeztetett arra a másikra, mert mintha annak is lett volna valami a könyökén. Fehér gézkötés enyhén elpiszkolódva. Hátha mégis.

Mivel a férfi lassan haladt, a kirakatokat nézegetve, volt időm átgondolni a helyzetet. Először is meg kellett győződnöm róla, hogy tényleg a sofőrt látom-e magam előtt. Ha pedig csakugyan ő az, el kell döntenem, mit csinálok, azaz a tegnapiakért magam veszek valahogyan elégtételt, vagy pedig a nyomozó segítségét kérem.

Az mindenesetre elég valószínűnek tűnt, hogy biztonságban érzik magukat, hiszen tegnap nagy fogást csináltak itt, a siker tán még elbizakodottakká is tette őket. A sofőr, ha ugyan tényleg róla van szó, közben bement a faárúk boltjába. Éppen oda. Azt viszont biztosra lehetett venni, hogy nem idevalósi. Turistának pedig azért volt nehéz elképzelnem, mert ruházata itt-ott olajfoltos volt, s ápolatlanságával némiképp még ki is tűnt a kihaltnak véletlenül sem mondható járdán, bár igaz, ráérős sétálgatása feltevésemnek ellentmondani látszott.

Az üzletben nem maradt sokáig, csak szétnézhetett, anélkül, hogy vásárolt volna bármit is, mert mindkét keze üres volt. Ezután visszafelé indult, kevésbé nézegetve a kirakatokat, s valamivel gyorsabban is ment, mint az előbb, de azt azért nem mondanám, hogy sietett. Most már egészen biztos voltam benne, hogy ő az. Hogy most megy vissza a teherautóhoz, miután, egy kis ráérő idejében, körülnézett a belvárosban. Csak azt volt nehéz elképzelnem, hogy a teherautóval itt a közelben parkolhat. Már a nagy parkon is túl voltunk, kint belőle, az út túloldalán, s közeledtünk az autóbusszállomás melletti kereszteződéshez. Nem is sejtette, hogy követi valaki. Gyanútlanul ment, nem is gondolván, hogy társa nyomára vezet. Elképzeltem az arcát, arcán a meglepetést. Míg mentünk, mindent átgondoltam. A nyomozót annál is inkább felesleges volna az ügybe bevonni, mert ugye bizonyítani semmit nem lehet, nyilván letagadnák még azt is, hogy valaha az életben találkoztunk, másrésről meg ez az én ügyem. Egy ügy, mint veszett fejsze nyele; ténylegesen nem hittem azt, hogy meg tudom félemlíteni vagy hatni őket, legalábbis annyira biztos nem, hogy pénzt vagy fát lássak belőle. De hát már túl is voltam ezen, a hajnalig tartó pipázgatással, egyszerűen a találkozást kívántam, hogy tudják, tudok a szélhámosságukról.

A sofőr időközben átsétált az útkereszteződés zebraján, majd egy pillanatra el is tűnt a szemem elől. Amint én is odaértem, rögtön jobbra fordultam, nehogy idejekorán észrevegyenek. Az út túloldalán, az üdítő reklámmal festett bolt melletti presszó teraszán, a napernyő alatt kávézott az én emberem. Nem volt egyedül, két másik roma társaságában nézte a főút zajos és bűdös forgalmát. Én rögtön mentem tovább, hogy a bolt takarásába kerüljek. Ott állt a teherautó is valamivel lejjebb, ezen az oldalon, az út mellett. A tegnapról jól ismert mögött egy másik is volt, tele fával. Az övék azonban már üres volt, bizonyára sikerült túladniuk a rakományon. Láthatatlanul és ismeretlenül is sajnálattal gondoltam a vevőre. Valamelyest meglepett, hogy nincs egyedül, mint azt vártam, hogy falkában dolgoznak, s talán még egy kasszára is, a szándékomtól ugyanakkor semmiféle józan belátás nem téríthetett volna el.

Nagyon jól tudtam, mivel fogom kezdeni, mégis izgultam, akár egy színész, aki tet-

tetett nyugalommal várakozik a premier előtt. A fellépést megelőzően azonban úgy láttam helyesnek, ha a két teherautó rendszámát följegyzem. Ezt is a tenyerembe írtam, jobb híján. Majd felültem a kerékpáromra, és odatektertem, mintha csak véletlenül, egészen az asztalukig. Hogy mit mondtunk egymásnak, azt most meg sem próbálok csokorba szedni, legyen elég annyi, hogy győzelmem túlon túl fényesre sikerült, persze se pénzt, se fát nem láttam, amint azzal előre számoltam is. Úgy volt, hogy lehozzák a hiányzó fát. De nem hittem, hogy az ígéretüket megtartják; nem gondoltam, hogy komolyan gondolják, így ez már nem volt se bizalom, se átverés. S ha valamiben megfogtam őket, akkor azok csak szavak voltak, egy öregember éneke. Csak annyiban fogtam meg őket, amennyiben engem is a nyelvkommandó ezzel a történettel. Mire hazaértem, otthon várt a második levelük, de azt is összetéptem. Aztán sokáig nem jött semmi, csak most, tél végén, azt írták, hogy nem felejtettek el.

Legyen meg az akaratum, pedig az augusztusi nyár már nem igazán nyár: aratás után már csak tarló lyukából fúj a szél. S most, hogy a történeteket elmondtam, talán ez az utolsó szalmaszál. Ami már nem is szeles, nem is hangos, csak olyan, amilyen egy szikár és öreg parasztember lehet, aki már rég felkészült a nagy útra, mint az őszi fecskék. Azok biztos többet tudnak, mikor nekivágnak. Pedig milyen aránytalanul kicsi az ő fejük ahhoz a hatalmas tudáshoz képest, hogy megfagynak, ha nem repülnek melegebb vidékekre. De nem azért hatalmas ez a tudás, mert tudják, itt maradásuk egyenlő a halállal, hanem azért, mert úgy tudják azt, amit tudnak, hogy a telet nem is ismerik. Hogy úgyszólván arról nem tudnak, amiről a legjobban tudnak. Én pedig tudom, hogy ez a szalmaszál, amelyikből kifújom a maradék meleget, nem menthet meg a téltől, még ha egy rész belőle fent maradna is, fent a föld felett néhány centire. Szép szalmaszál.

Mintegy utóiratként kell közölnöm az alábbiakat. Egészen bizonyos, hogy az asztalosnak semmi köze nincs a nyelvkommandóhoz. A minap az anyját is megverte, akit a Pestről hazaköltözött lánya sem tudott megvédeni. A verést ugyanis a testvérével kezdte. A fiatal házaspár nem volt itthon ekkor, a rendőröket a túlsó szomszéd hívta ki, akiknek azóta elhullott a kutyájuk. Az asztalos bennünket is megfenyegetett, mert szóba mertünk állni ezzel a szomszéddal, mintha ő bárkinek is előírhatná, hogy az ember kivel beszélgessen. Megfenyegetett. A fenyegetett.